

Täällä jossai 17.2.44.

Hyvä kotiväki.

KIRJEITÄ JA KALAKUKKOJA

Parhaat terveiseni taas täältä poljolaista ja kiitoksia kahdesta kirjeestä, 1 ja 3 päivä

Sota-ajan elämänmenoa

Joroisissa, Karjalankannaksella, Petsamossa ja Lapissa

savolaisperheen kenttäpostikirjeiden valossa

kun minne lomalle mennessä. Kun nyt ei junaakaan ollut enää niin paljon myöhässä. Pickrämäessä olim yöstä enimmäksi sen yön. Siellä asemalla tapasin Santenin ja hän pääsi kymmeneltä pois töistä, niin minä läksin sen asemaan yöksi. Minulle jäikin nukkumis aikaa vielä monta tuntia.

Toim. Seija Kemppainen

Kirjeitä ja kalakukkoja

Pauli Hynninen sekä Siiri, Paavo, Liisa ja Jaakko Hynninen
ovat kirjoittaneet kirjassa julkaistut kirjeet vuosina
1941 – 1944.

Kirjeet ja työryhmän kokoamat taustoittavat tekstit on
koonnut ja toimittanut Seija Kemppainen

Kannen kuva:
Vanerisessa vanhanajan matkalaukussa Hynnisten
sota-ajan kirjeet säilyivät jälkipolvien luettavaksi.
Kuvaaja: Seija Kemppainen

Kirjeitä ja kalakukkoja

Sota-ajan elämänmenoa Joroisissa, Karjalankannaksella, Petsamossa
ja Lapissa savolaisperheen kenttäpostikirjeiden valossa

Toimittanut Seija Kemppainen

Books on Demand
2023

Kirjeitä ja kalakukkoja

Sota-ajan elämänmenoa Joroisissa, Karjalankannaksella, Petsamossa ja Lapissa savolaisperheen kenttäpostikirjeiden valossa

Toimittanut Seija Kemppainen

Työryhmä: Harri Huovilainen, Anita Hynninen, Seija Kemppainen ja Maritta Mäenpää

Valokuvat: Kuvaaja mainittu kuvatekstissä, mikäli kuvaaja on tiedossa

Kuvankäsittely: Harri Huovilainen ja Hannu Tikkanen

Karttapiirros: Harri Huovilainen

Ulkoasu ja taitto: Hannu Tikkanen / Tikkanen Workshop

© 2023 Seija Kemppainen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi, 2023

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-33-9636-4

Sisällysluettelo

Alkusanat ja kiitokset	7
Hynniset ”Forsténien paikalla” Rauhaniemellä	11
Elämää Rauhaniemellä ennen sotavuosia	15
Talvisodasta jatkosotaan – poikkeusoloja, varautumista ja sotatoimia	17
<i>Talvisodan henkinen perintö ja tie jatkosotaan</i>	<i>17</i>
<i>Säännöstelyn ja sotatalouden aikaa</i>	<i>18</i>
<i>Kirjeet, paketit ja kenttäposti</i>	<i>22</i>
<i>Armeijan ja kotirintaman vahvistaminen</i>	<i>25</i>
<i>Talvisodan, välirauhan ja jatkosodan aika Rauhaniemellä ja Huutokoskella</i>	<i>27</i>
Sodan alku, hyökkäysvaihe muuttui asemasodaksi	29
<i>Kesäsodasta asemasotaan</i>	<i>29</i>
Kirjeitä Haminan koulutuskeskuksesta syyskuusta 1941 vuoden loppuun	32
<i>Joukko-osaston määräytyminen koulutusvaiheen jälkeen</i>	<i>47</i>
Kirjeitä Kannakselta talvella 1942	47
<i>Sotaväen muonitus, ruokapaketit ja kalakukon ylistys</i>	<i>53</i>
<i>Kahvi, sokeri, tupakka ja korvikkeet</i>	<i>62</i>
<i>Lehdet, radio ja sotapropaganda</i>	<i>66</i>
Kirjeitä Kivennavalta kevättalvella 1942	66
<i>Vuoro- eli prosenttiloma ja viljelyslomat</i>	<i>75</i>
Kirjeitä Suur-Suomesta keväästä syksyyn 1942	76
<i>Mannerheimin 75-vuotispäivä ja ylimääräinen muona-annos</i>	<i>81</i>
<i>Linnoitetut puolustuslinjat</i>	<i>89</i>
<i>Asemasodan taisteluja Riihiön lohkolla</i>	<i>89</i>
<i>Sotavangit</i>	<i>97</i>
<i>Komennettuna kalaan ja metsälle</i>	<i>106</i>
Kirjeitä sotasairaalaista ja koulutuskeskuksesta vuoden 1942 lopulta kevääseen 1943	107
Suursodan käänne, sotapolun suunta Petsamoon	115
<i>Saksan tappiot idässä, Neuvostoliiton hyökkäykset ja neuvotteluja</i>	<i>115</i>
<i>Petsamo ja nikkeli-kaivos Suomen osana ja osana suurvaltasotaa</i>	<i>116</i>
Kirjeitä matkalta Petsamoon keväällä 1943	120

Kirjeitä Kolosjoelta huhtikuusta kesän 1943 alkuun	123
<i>Saksalaisten muonassa</i>	<i>125</i>
Kirjeitä Petsamosta ja Rauhaniemeltä kesällä 1943	135
<i>Neuvostoliiton partisaaneista ja partisaani-iskuista Lapissa</i>	<i>153</i>
<i>Tanssikielto, nurkkatanssit ja karkulaiset</i>	<i>158</i>
Kirjeitä Petsamon kaamoksesta ja Rauhaniemeltä syksystä vuoden 1943 loppuun	167
<i>Inkerin siirtoväki ja Rauhaniemen inkeriläisperheet</i>	<i>193</i>
Rauhan toivein raskaan ratkaisun vuoteen 1944.....	201
<i>Suurvaltasodan tilanne</i>	<i>201</i>
Kirjeitä Petsamosta, Kouvolasta ja Rauhaniemeltä talvella 1944.....	201
<i>Viipurin koululaisia Rauhaniemellä.....</i>	<i>228</i>
Kirjeitä Petsamon tukkityömaalta, Kouvolasta ja Rauhaniemeltä keväällä ja kesällä 1944	239
<i>Sotapolun maisemia ja mielenmaisemia</i>	<i>245</i>
<i>Suurhyökkäys ja torjuntataistelut</i>	<i>272</i>
<i>Kannaksen evakuointi</i>	<i>273</i>
<i>Taava-täti, Marskin keittäjä</i>	<i>282</i>
<i>Suomenhevosen ylistys</i>	<i>296</i>
Välirauhasta Lapin sotaan.....	309
<i>Suomen pelastuminen ja rauhan ehdot</i>	<i>309</i>
<i>Lapin sota 15.9.1944 – 27.4.1945</i>	<i>310</i>
<i>Petsamon evakuointi ja sotilaiden poistuminen Kolosjoelta</i>	<i>311</i>
Kirjeitä Lapin sodan marssitaipaleilta ja Rauhaniemeltä syksyllä 1944	314
<i>Erillinen pataljoona Er.P 5 Lapin sodassa</i>	<i>318</i>
Paluu rauhanaikaan.....	348
<i>Siirtoväki uusilla kotiseuduilla</i>	<i>348</i>
<i>Rauhaniemi palasi rauhanaikaan.....</i>	<i>350</i>
Liite: Kalakukko elää ajassa – perinteestä nykypäivään.....	352
Henkilöhakemisto ja taustatietoja.....	354
Lähteet ja kirjallisuus.....	358
Pauli Hynnisen sotapolku 1941 – 1944	362

Alkusanat ja kiitokset

Sittenhän sitä seisookin tuolla vartiossa, kun tietää mitä kotiin kuuluu, kirjoitti isäni Pauli Hynninen marraskuussa 1943 Petsamon kaamoksesta ja sai paluupostissa kotoaan Joroisista paketin, jossa oli kalakukko. Älä toki pakettien lähettämisen iloa meiltä kiellä, kirjoitti mummoni Siiri, kun poikansa yritti toppuutella. Kirjeiden sanoihin tiivistyy jotain oleellista siitä, kuinka tärkeää kotirintaman ja sotarintaman välinen kirjeinä ja paketteina välittynyt huolenpito oli molemmin puolin. Kenttäposti huolehti kirjeet ja paketit perille pitkienkin matkojen takaa.

Tämä julkaisu koostuu kirjeistä, jotka isäni kirjoitti kotiväelleen Joroisiin sotapolkunsu varrelta vuosina 1941 – 1944 sekä kirjeistä, joita hän sai kotoaan Rauhaniemeltä vanhemmiltaan ja sisaruksiltaan. Kirjeiden kirjoittajat elivät hyvin poikkeuksellista aikaa rintamalla sodan keskellä ja maaseudun kotirintamalla, jossa pyrittiin elämään niin normaalia arkea kuin suinkin. Kirjeet olivat silta sodan ja kotirintaman kahden todellisuuden välillä ja tämän päivän lukijoille ikkuna 80 vuoden taakse, mahdollisuus seurata kuin käsin kosketellen arjen elämää perheen ja kylän piirissä; tapahtumia, ajatuksia, tunteita. Kirjeaineistoa on täydennetty sota-ajan tapahtumia ja ilmiöitä selostavilla laajemmilla sekä tietoisuuden tyypillisillä osuuksilla, joita perheen ulkopuolisten ja nykypäivän lukijoiden on ajateltu tarvitsevan tavoittaakseen paremmin kirjeiden sisällön.

Ensimmäiset kirjeet Pauli kirjoitti syksyllä 1941 alokkaana Haminassa. Vuoden 1942 alussa seurasi siirto Karjalankannakselle, missä Pauli osallistui koulutusjakson jälkeen asemasotaan, kunnes haavoittui lokakuussa 1942. Mikkelin sotasairaala-ajan, kotona vietetyn toipumisloman ja koulutuskeskuksessa vietetyn jakson jälkeen seurasi siirto Petsamoon Kolosjoelle. Pauli palveli nikkelitehtaan alueella vartiointi- ja partiointitehtävissä huhtikuusta 1943 syyskuuhun 1944. Syksyn 1944 kirjeet ovat Lapin sodan ajalta ja kotiuttamisvaiheesta. Pauli palasi kotiin 22. marraskuuta 1944.

Paulin ja kotiväen sota-ajan kirjeenvaihto oli tiivistä. Paulin kotiväelle kirjoittamia kirjeitä ja kortteja on säilynyt yhteensä 216 ja hänen kotoa saamiaan kirjeitä 158. Äidin, isän, veljen ja siskon kirjeet ovat säilyneet kesäkuun 1943 ja marraskuun 1944 väliseltä ajalta. Pauli sai kotoa lähes viikoittain myös ruokapaketteja, joissa savolaiseen tapaan oli usein kalakukko. Kirjeitä lukemalla voi vain aavistella kirjeiden ja pakettien merkitystä henkistä suojaa ja turvaa tuovana yhdysytteenä. Paketeilla oli ajoittain myös huomattava merkitys sotilaan ruoka- ja vaatehuollon kannalta.

Kirjeiden sisältö julkaistaan alkuperäisen laajuutensa lukuunottamatta kirjeitä, joihin on tehty merkintä toistuvien tervehdysten ja keskustelujen poistamisesta. Kirjeiden

kieliasuun ei ole tehty muutoksia muutamia selventäviä lisäyksiä lukuun ottamatta. Kirjeiden tekstejä on kuvitettu valokuvilla, joita Pauli kirjeissään lähetti kotiin. Lisäksi on käytetty suvun ja muihin kokoelmiin kuuluvia valokuvia.

Isäni, hänen vanhempiansa ja sisarustensa kirjeiden työstämiseen on mennyt aikaa. Kun syksyllä 2016 äitini jäämistöstä löytyivät jo aiemmin edesmenneen isäni sotilaspassi, sotavalokuvat, kunniamerkit ja joitain isän sodasta muistoksi ottamia esineitä, muistin lapsuuden kodin yläkerrassa olleen vanhanaikaisen matkalaukun, joka oli täynnä sota-ajan kirjeitä. Kapsäkki löytyi varastoksi muutetusta pihasaunasta. Kirjeet olivat kunnossa. Puinen säilö oli suojannut ne kosteudelta.

Isän kirjoittamat kirjeet olivat nippuina kuukausittain. Pian paljastui, että mukana oli myös isälle kotoa lähetettyjä kirjeitä sekä Liisa-tädin ja Jaakko-sedän kirjeitä kotiväelleen. Kun aineisto oli järjestetty, luin kaikki kirjeet läpi jännityksellä ja innolla. Tunsin, että olin sekä aarteen että arvoituksen äärellä. Kahdeksan vuosikymmenen takaa avautui elämyksenä maailma, joka oli minulle hyvin tuttu, mutta josta en aikuisen itseni näkökulmasta tiennytkään juuri mitään. Jo ensimmäinen lukukerta kirjeiden järjestämisen jälkeen oli koskettava elämys, mutta nosti paljon kysymyksiä, jotka lähes pakottivat ryhtymään työhön. Isän mainitsemia Kannaksen ja Petsamon paikkoja ei löytynyt kartoista. Syntyi tarve saada lisätietoa sodan vaiheista ja taustoista. Kirjeissä mainittiin nimeltä sukulaisia ja kotikylän väkeä, jotka olivat tuttuja, mutta myös ihmisiä, jotka pelkkinä niminä jäivät vaivaamaan.

Tunsin myös, että kirjeet kokonaisuutena ovat tarina, joka ansaitsee tulla kerrotuksi. Vähintään oman jälkipolven täytyy tuntea tämä vaihe suvun lähihistoriasta. Kirjeiden saattaminen edes lähipiiriin luettavaksi vaati ensin niiden puhtaaksi kirjoittamisen. Muistelimme veljeni Matin kanssa isää ja keskustelimme perheen sota-ajan vaiheista. Matti luki kirjeitä sitä mukaa kun sain niitä kirjoitettua puhtaaksi. Matti muisti isän kertomuksia minua enemmän. Aloin samalla myös hankkia tietoa, miten sota-ajan kirjeitä on käytetty kirjallisuudessa. Taustalla oli ajatus työstää kirjeaineistoa ja saattaa se tavalla tai toisella luettavaksi. Ajattelin ensisijaisesti lähisukua ja laadin kokeeksi koosteen sotajouluja koskevista kirjeistä perhepiiriin luettavaksi. Kun olin tallentanut kirjeet tiedostoiksi, työ pysähtyi pitkäksi aikaa. En osannut ratkaista, miten jatkaa. Aloin välillä selvittää kotitilan ja suvun historiaa. Jälkikäteen katsottuna sivupolkuun käytetty aika ei mennyt hukkaan, koska niitäkin tietoja tarvittiin.

Kului pari, kolme vuotta, oltiin lokakuussa 2021, kun Anita-serkku kuin sattumalta sai tietää kirjeistä huomattuaan Facebook-kirjoitukseni Joroisten historiaa ja vanhoja valokuvia -ryhmässä. Anitan kautta myös Maritta-serkku kuuli kirjeistä. Molemmat vaikuttuivat ja innostuivat kirjeistä. Kuten minulle myös heille kirjeiden kieli ja monet sananparret olivat tuttua lapsuuden kieltä, pihapiiri, maalaistalon monet työt, kalastaminen ja metsästäminen nousivat elävinä mieleen, minulle jopa tuoksua myöten. Juuriltaan kauas Lappiin muuttanut Maritta-serkku tunnisti savolaisen tarinankerronnan, jossa ei sanota suoraan vaan käytetään kiertoilmaisuja. Maritta tunsikin kuuntelevansa äitinsä juttelua. Se siitä -tokaisu, jota kirjeissä viljeltiin, kun oli aika vaihtaa puheenaihet-

ta, ja jotkin muutkin sanonnat alkoivat elää keskinäisissä viesteissämme ja kokouksissa.

Minulle nuoren isäni puhe ja ajatukset kuuluivat kirjeiden kautta jännittävällä tavalla. Kuulin paljon sellaista, josta en ollut tiennyt. Siiri-mummon kirjeistä oli koettavissa äidin universaali huoli, johon äiteinä samaistuimme. Kirjeitä lukemalla jaoimme serkkujen kanssa kokemuksen, että Siiri olisi varmasti ollut ihana myös mummon roolissa. Kukaan meistä lapsenlapsista ei ollut häntä tavannut. Paavo Hynnisen muistimme hyvin perheiden elämään kuuluvana ukkina. Kirjeistä heräsi kysymyksiä, mitä olivat ne tehtävät, joita hän kotirintamalla hoiti. Kirjeet sisälsivät monen vuoden ajalta paljon uutta ja mielenkiintoista perhe- ja kylähistoriaa.

Yhteydenpitomme tuloksena perustimme kirjaprojektin ja serkusten Anita Hynnisen, Seija Kemppaisen ja Maritta Mäenpään muodostaman työryhmän työstämään kirjeaineistoa julkaistavaksi teokseksi. Ryhmän jäseneksi ja erityisasiantuntijaksi lupautui Anitan puoliso, sotahistorian harrastaja Harri Huovilainen. Laadimme suunnitelman kirjeaineiston täydentämisestä taustoittavilla tietoisuuksilla. Aloitimme säännölliset etäkokoukset ja itse työskentelyn tahoillamme. Työnjako muotoutui asiantuntemuksen ja kiinnostuksen pohjalta. Harri Huovilainen on koonnut sotahistoriaan ja -talouteen liittyvät taustatiedot ja kartta-aineiston. Seija Kemppainen ja osittain Anita Hynninen on koonnut paikallishistoriaa, tarinoita sekä tietoa kirjeistä ja suvuista. Erityisesti Anita selvitti Joroisten siirtokarjalaisten vaiheita. Anitalla ja myös Harrilla on karjalaista sukutaustaa. Maritta Mäenpää on koonnut erityisesti Petsamoon ja muonitukseen liittyvää aineistoa täydentäen osuudellaan sotahistoriallista taustoitusta. Tekstin kokoamisesta ja kirjoittamisesta yhdessä sovitun rakenteen pohjalta on vastannut Seija Kemppainen.

Työryhmän ansiota on, ettei kirjeaineisto jäänyt puhtaaksi kirjoitetuiksi liuskoiksi. Siitä sekä kannustavasta yhteistyöstä yhteinen kiitos koko ryhmälle. Kokoukset ja keskustelut olivat paljon enemmän kuin työtä tekstien kokoamiseksi. Keskustelut nostivat esiin muistoja vanhempiemme kertomista tarinoista kuin myös ehkä vaietuista asioista. Kukaan kirjeiden kirjoittajista ei ollut enää itse kertomassa eikä vastaamassa kysymyksiin. Kysymyksiä olisi ollut paljon. Kylän tarinoihin sisältyy kuitenkin myös muutamia haastattelemamme aikalaisen kertomia muistoja. Leena-serkku auttoi välittämään kysymyksemme hänelle. Kiitokset muistelijalle ja avustajillemme. Kiitokset myös järjestäjille siitä, että kesällä 2022 meillä oli mahdollisuus kokoontua koko serkspiirin kanssa sekä pitää päivän mittainen palaveri paikan päällä Rauhaniemessä.

Kouluajanamme historian oppikirjoissa ei paljoakaan käsitelty vuosien 1939 – 1944 sotia. Työryhmän asiantuntija Harri paikkasi hataria sotahistorian tietojamme, ja kirjeistä nousseisiin kysymyksiin tuli vastauksia enemmän kuin voi odottaa ja enemmän kuin saimme kirjaan mahtumaan. Kiitos siitä Harrille. Erityisen kiitoksen ansaitsee Harrin paneutuminen sotapäiväkirjoihin. Niiden perusteella Harri määritteli Paulin sotapolun päivämäärät, kilometrit ja paikkakunnat ja kuvasi polun vaiheet myös graafisesti.

Tärkeää antia meille jälkipolven edustajille oli myös se, että kirjeiden ja keskustelujen kautta löytyi peilauksia ja yhteyksiä vanhempiemme ja omiin elämän valintoihin.

Lapsuuden kertomustenkin johdattamana Maritta on asunut ja työskennellyt koko aikuisikänsä Lapissa, mistä koitui paljon apua, kun paneuduimme sotapolun Petsamon vaiheeseen.

Suurimpia ihmettelyn kohteita oli kalakukko, josta me muut paitsi Maritta olimme Savosta lähdettyämme vieraantuneet, vaikka kalakukko on lapsuudesta tuttu ruokalaji. Kukkojen lähettäminen paketeissa rintamalle, niiden määrä sekä säilyminen pilaantumatta ihmetytti. Maritta, jolla on kotitalousopettajan tausta, tiesi vastauksen. Maritta oli myös kehittänyt perinteisen kalakukon reseptin uuteen muotoon. Projektimme sivutuotteena perheissämme elpyi kalakukkoperinne ja myös siitä kiitos Maritalle.

Työryhmämme kiittää myös tietokirjailija, lehtori (eläkkeellä) Paavo Jäppistä ja sittemmin lakkautetun Joroisten Sotaveteraanit ry:n puheenjohtaja, rehtori (eläkkeellä) Raimo Salkinojaa sekä FT, tietokirjailija Mirja Turusta, joilta saimme kannustusta aloittaa kirjeiden työstäminen kirjaksi. Lisäksi kiitämme Kolman kyläyhdistys ry:tä, Joroisten kuntaa ja Joroisten Oma Osuuskuntaa saamastamme taloudellisesta tuesta.

Paljon oli ihmeteltävää, sillä monessa mielessä kirjeet veivät kuin toiseen maailmaan ja eri aikakauteen. Vuonna 2022 tuli kuluneeksi 100 vuotta isän syntymästä. On ollut vaikea kuvitella, että syntyessämme vanhempamme olivat eläneet vain muutama vuoden sodan jälkeistä aikaa. Sitten helmikuussa 2022 Venäjä aloitti sodan Ukrainassa. Yllättäen oma aikamme muistutti monin tavoin aikaa, josta luimme kirjeistä. Sodan traumat ja pelot muuttuivat konkreettisiksi ja todeksi myös meille. Euroopan uuden sodan varjossa kirjeet olivat kuin meille tämän päivän ihmisille kerrottu selviytymistarina, tarina siitä kuinka sodan huolien ja pelkojen keskellä voi luoda kallisarvoisia rauhan hetkiä. Niitä tarjosivat kirjeiden kirjoittaminen ja niiden lukeminen, huolenpidon osoittaminen ja vastaanottaminen sekä luontokokemukset ja muistoissa niihin palaaminen.

Lappeenrannassa, isänpäivänä 13. marraskuuta 2022

Seija Kemppainen

Hynniset ”Forsténien paikalla” Rauhaniemellä¹

Paavo ja Siiri Hynninen olivat asuneet perheen kotitilalla Rauhaniemellä parikymmentä vuotta ennen jatkosodan vuosia. Paavo oli ostanut Rauhaniemen tilan Olga Forsténin perikunnalta toukokuussa 1921 yhdessä veljensä Tuomaksen kanssa. Nuoripari Siiri ja Paavo muuttivat Rauhaniemelle saman vuoden lopulla. Rauhaniemelle muuttaessaan Paavo ja Siiri saivat valmiin maatilan irtaimistoineen ja kodin, joka oli kalustettu Forsténien kulttuurikodin tyyliin Pietarista tuoduilla huonekaluilla. Esikoinen Pauli syntyi kesällä 1922, Liisa (Annaliisa) seuraavan vuoden lopulla ja Jaakko vuonna 1926.

Olga ja Torsten Forstén olivat merkkihenkilöitä Joroisissa ja Varkautta myöten. Forsténien aika oli kyläläisten ja lähiseudun asukkaiden mielessä vielä vuosikymmenten ajan Hynnisten asuttaessa paikkaa. Rauhaniemen poikia sanottiin ”Forsténin pojiksi” ja savuniemeläiset ajoivat talvella Sysmän yli ”Forsténin kautta” kirkolle tai Huutokoskelle.

Tehtailijapariskunta Olga ja Torsten Forstén oli ostanut 1890-luvun puolivälissä Tyrvään tilan ja kaupan mukana Lappalankosken myllyineen. He asuivat aluksi Lappalankosken tienoilla ja hankkivat kesäasunnokseen vuonna 1900 Terijoelta koristeellisen huvilan, jonka kuljetuttivat talvisaikaan Ruokoniemelle. On kerrottu, että Rauhaniemen huvila olisi Terijoella kuulunut venäläiselle kenraalille. Myllyjen toiminta päättyi, kun Sysmäjärveä laskettiin. Forsténit perustivat Rauhaniemelle paikkakunnalla ennen näkemättömän suuren puutarhan, istuttivat koivukujan taloon johtavan tien varteen sekä pihalle Venäjältä taimina tuotuja hopea-, pihta- ja lehtikuusia. Forsténien pitämä Rauhaniemen Lepokoti – Rauhaniemi Vilohem kuului varhaisimpiin vapaa-ajan rakennuksiin Joroisissa. Lepokoti on mainittu vuonna 1915 julkaistussa Suomen kylpylät, parantolat ja lepokodit -luettelossa. Lepokoti tarjosi kahdeksassa huoneessa täyshoitoa läpi vuoden oletettavasti pääosin Rauhaniemen huvilassa. Toiminta oli varsinkin kesäisin vilkastakin vieraiden ollessa pääasiassa helsinkiläisistä virkamiespiireistä.

Sota-ajan kirjeissä huvilasta puhutaan siirtolana, koska huvilassa toimi vuodesta 1939 alkaen parin vuosikymmenen ajan Varkauden kauppalan koululaisten kesäsiirtola, jossa kesäisin saattoi vuorottelemalla 125 oppilasta viettää lähes kuukauden mittaisen siirtolaloman. Kirjeet vahvistivat perhepiirissä kerrotun muistitiedon, että huvilassa oli sota-aikana asuttu. Sotakeväänä 1944 huvilaan majoitettiin sotaa pakoon tullut viipurilainen oppilasryhmä sekä heidän Viipurista ja Lappeenrannasta kotoisin olleet opettajansa ja keittäjä. Lapset kävivät koulua Huutokosken koululla vuoroluku-

¹ Lähteet: Viikki, 2017; Häyrynen 2002; Joroisten lehti 2.4.1975, 12.9.1996 ja 24.9.1996; perhearkiston asiakirjat ja valokuvat

periaatteella kylän lasten kanssa. Osa oppitunneista pidettiin myös huvilassa. Myöhemmin huvila palasi Hynnisten omistukseen, kun Varkauden kaupunki siirsi kesäsiirtolatoiminnan Viholanniemelle ja pani huvilan myyntiin huutokaupalla. Huvila palasi 1970-luvun alussa lomailevien vieraiden käyttöön.

Paavo ja Siiri olivat tunteneet toisensa lapsuudesta asti. Heidän kotinsa sijaitsivat lähekkäin Jäppilän Syvänsin kylässä. Paavon synnyinkoti Vanhapaikka sijaitsi Siirin synnyinkodin Ketrolan naapurissa. Vanhanpaikka on Hynnisen suvun edelleenkin omistama kantatila, johon myös Ketrola ja järven takana oleva Kaislasentausta ovat aikoinaan kuuluneet. Siiri oli omaa sukuaankin Hynninen. Sukuhaarat ovat jakautuneet 1600-luvun lopulla syntyneiden ja ison vihan aikaan vuosina 1713 – 1721 eläneiden yhteisten esivanhempien jälkeen.

Siiri syntyi perheen esikoisena vuonna 1896. Siirillä oli kolme veljeä. Sotavuosien aikaan Siirin vanhemmat lida ja Juho Hynninen olivat jo muuttaneet poikansa Einon

Siiri ja Paavo Hynninen menivät kihloihin 6.12.1920. Häitä vietettiin Siirin kotona Ketrolassa juhannuksen aikaan 1921.

Olga ja Torsten Forstén Rauhaniemellä 1900-luvun alussa.

perheen luo Kuopion lähelle Kurkimäelle. Siirin äiti lida kuoli marraskuun lopussa 1941. Pauli kirjoittaa mummon hautajaisista syksyn 1941 kirjeissään ja myöhemmin ukkipappa Juhon vierailuista Rauhaniemellä.

Paavo syntyi vuonna 1892 sisarussarjan kolmanneksi nuorimpana. Paavon isän Juhon kuoltua vuonna 1900 äiti Maria jäi leskeksi yhdeksän lapsen kanssa. Isänsä kuollessa lapsista vanhin Hilma oli 16-vuotias, Paavo seitsemän ja nuorin Lyyli alle vuoden ikäinen. Jatkosodan vuosina Vanhanpaikan isäntänä oli veljeksistä nuorin Vilho. Pauli sai lukea kirjeistä Vanhanpaikan Villen, puolisonsa Tanjan sekä Lassi-serkun vierailuista Rauhaniemellä ja erityisesti sukulaisten metsästysreisseista.

Perimätietona on kerrottu, että Paavo oli ennen Rauhaniemelle tuloaan ostanut tilan Asikkalan Kalkkisista. Tämä liittyi aikaan, jolloin Paavo osallistui myös suojeluskunta-toimintaan Lahdessa vuosien 1918–1919 paikkeilla. Myös Pauli viittaa kirjeessään 24.2.1943 siihen, että Hennalan kasarmit olisivat isälle tuttuja. Paavo liittyi Joroisiin muutettuaan Joroisten suojeluskuntaan, johon myös tuolloin Joroisissa isännöitsijänä toiminut Tuomas-veli oli vuonna 1918 liittynyt. Paavo luopui Kalkkisista ostamastaan tilasta ja palasi Jäppilään 1910-luvun lopulla tai aivan 1920-luvun alussa. Siiri oli lukuvuoden 1916–1917 Otavan kansanopistossa. Siirin ja Paavon jäämistöstä on löytynyt viitteitä siitä, että pari seurusteli ja suunnitteli yhteistä elämää jo niinä vuosina, jotka Paavo vietti Lahden seuduilla. Rauhaniemen omistaja Olga Forstén kuoli talvella 1918. Puoliso Torsten oli kuollut jo vuonna 1911. Tila tuli myyntiin Olgan kuoleman jälkeen perikunnan luovuttua tilan hoidosta.

Siiri Hynnisen vanhemmat lida ja Juho Hynninen sekä veljet Jalmari, Eino ja Teuvo Ketrolassa 1900-luvun alussa, Siiri takana keskellä.

Paavo Hynnisen äiti Maria Hynninen (kesk.), sisarukset vas. lukien Kustaa, Alina, Hilma, Lyyli, Ida Maria, Tuomas, Paavo, Siiri ja Vilho sekä tati Gustaava Hynninen Vanhallapaikalla 1900-luvun alussa.

Paavo ja Siiri Hynninen sekä lapset Liisa ja Pauli Rauhaniemellä noin vuonna 1927.

Elämää Rauhaniemellä ennen sotavuosia¹

Vaikka Paavo ja Siiri saivat käyttöönsä valmiin talon muuttaessaan Rauhaniemelle, myös uudistamistarvetta oli paljon. Ensimmäiseksi uusittiin kuusi huonetta käsittävä päärakennus ja muutaman vuoden kuluttua Forsténien aikaan vuonna 1901 rakennettu navetta. Paavon muistetaan sanoneen: ”Aekoosa o eletävä.” Tästä periaatteesta kertoo se, että Rauhaniemelle hankittiin seudun ensimmäisten talojen joukossa radio, puhelin ja auto jo ennen sotia. Rahavaikeuksiakin oli. Paavo ja Siiri myivät Rauhaniemeen kuuluneen nykyään Lybeckien omistuksessa olevan Virtalan tilan lunastaakseen Paavon veljen osuuden Rauhaniemen tilasta ja maksaakseen takauksia, joihin olivat sitoutuneet 1930-luvulle tultaessa.

Sotavuosien kirjeet kertovat rauhaniemeläisten pitäneen erityisesti kalastuksen ja metsästyksen tiimoilta yhteyttä Vanhallapaikalla oleviin sukulaisiin. Serkukset Pauli, Jaako ja Lassi olivat isiensä Paavon ja Villen tavoin innokkaita kalamiehiä ja eränkävijöitä.

Paulin, Liisan ja Jaakon lapsuuskuvat ovat kertomus maatilan elämästä 1930-luvulla. Maatilan lapset olivat talon töissä mukana heti kun kynnelle kykenivät. Pienestä pitäen käytiin kalalla ja metsällä. ”Kyllähän te veljekset olitte myrskyissäkin omalla järvelä jo pienenäkin. Niin monta kertaa oli pelko ja hätä teistä, että ihan itku tuli, kun näki rantapolulla kotiin tulevaksi, siitä hyvästä mielestä”, muisteli Siiri-äiti kirjeessä keväällä 1944 poikien kalareissuja.

Pauli ja Liisa kävivät kansakoulun Huutokoskella opettaja Iida Leikkaan opissa ja Jaakkokin ensimmäiset vuodet. Tuohon aikaan alakoulu kesti kaksi vuotta ja yläkoulu neljä, minkä jälkeen oli vielä kaksi vuotta jatkokoulua. Liisa suoritti lisäksi Otavan kansanopiston kurssin lukuvuonna 1940–1941.

Paavo-isäntä kattopäreitä höyläämässä Rauhaniemen pihapiirissä 1920-luvulla.

¹ Lähteet: sukutilat.sarka.fi; Rauhaniemen asiakirjat; perhearkiston asiakirjat ja valokuvat; Liisa Hynnisen kirjeet vuosilta 1940–1941

Kahvitauko ruispellolla 1930-luvulla, Siiri-emäntä kahvia kaatamassa.

Säilörehu "virtanen" varastoitiin virtaskuoppaan, Liisa ratsailla, takana Paavo, Siiri ja Jaakko, Pauli vasemmassa nurkassa.

Liisa, Jaakko ja Pauli leikkimässä vuonna 1928.

Kansallispukuinen Liisa kotipihalla.

Kalamiehet Pauli ja Jaakko.

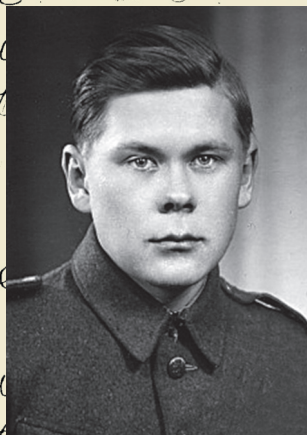
Kotona 6 7-13.

Hei Pauli!

Kiitos kirjasta, jonka sain
minä. Koska hyposien alla rikosta laulettiin
pakettiin. Sitten se, minä teen sen myyt. Kun on
yhäkin ollut minä, pakettiin. Pienä pakettiin

Sittenhän sitä seisookin tuolla vartiossa,
kun tietää mitä kotiin kuuluu, kirjoitti sota-
mies Pauli Hynninen marraskuussa 1943
Petsamon kaamoksesta, kun oli saanut ko-
toaan kirjeen ja kalakukkopaketin. Älä toki
pakettien lähettämisen iloa meiltä kiellä,
kirjoitti Siiri-äiti, kun poika yritti toppuutella.
Kodin ja sotarintaman välinen tiivis ja elin-
tärkeä yhteydenpito onnistui kenttäpostin
välityksellä.

Kirjan punaisena lankana on savolais-
perheen vanhimman pojan sotapolku, joka
kulki Karjalankannakselta Petsamoon päät-
tyen kotiuttamiseen marraskuussa 1944
Lapin sodan vielä jatkuessa. Kirja sisältää
alkuperäisinä yli 350 Paulin, hänen vanhem-
piensa ja sisarustensa kirjettä sotavuosilta
1941–1944. Sen erityisenä piirteenä on kir-
jeiden välittämä elävä kuva koko perheen,
kyläyhteisön ja laajemmankin kotirintaman
elämästä sota-aikaan. Kirjaan on koottu run-
saasti taustoittavaa sotahistoriallista tietoa.
Se sisältää myös Joroisten Huutokoskella
sijaitsevan Rauhaniemen tilan ja kylän his-
toriaa ja tarinoita sekä valokuvia.

ISBN: 978-952-33-9636-4

9 789523 396364